

«Поезія, що віднайшла форму»

Однією з особливостей середньовічної культури Китаю є нерозривний взаємозв'язок мови лірики та живопису. Власне, цим пояснюється надзвичайна поетичність пейзажів тогочасних китайських художників. За формою це вертикальні та горизонтальні сувої із шовку чи паперу. Довжина вертикальних пейзажів не перевищувала трьох метрів, їх можна було розміщувати на стінах. А от горизонтальні картини, призначені для тривалого споглядання, інколи сягали кількох десятків метрів. Розгортаючи такий сувій, глядач ніби вирушав у подорож. Досить часто художники поєднували пейзаж із каліграфічними написами: цитатами з віршів відомих митців або власними поетичними рядками. Давні традиції пейзажного живопису Китаю пережили віки й збереглися до нашого часу.

Відома на весь світ картина китайського художника *Ма Ліня (1194–1264)* «Слухаючи вітер у соснах». На шовковому сувойі зображено могутні сосни химерної форми з розлогими гілками. На вигині старого дерева сидить мандрівник, зачарований красою природи. Його фігура випромінює спокій, гармонію зі світом, світлу задуму.

На картині майстра XI ст. *Го Сі* «Початок весни в горах» зображено гори, що здіймаються високо в небо, виростаючи просто з туману. Пейзаж, написаний чорною тушшю на золотистому шовку, передає бурхливе пробудження гірської природи. Го Сі навмисне не обмежує простір на початку й у кінці сувою, залишає порожнечі між гірськими ланцюгами, ніби наповнюючи картину повітрям. Саме цей прийом створює відчуття легкості й нескінченності.

Живописця, каліграфа й письменника *Ван Шиміня (1592–1680)* називають майстром туші й пензля. Його сувій «Роздуми над поезією Ду Фу» – традиційний для китайського живопису «пейзаж у серпанковій

Ма Лін. Слухаючи вітер у соснах. 1246 р.

Го Сі. Початок весни в горах. 1072 р.

Ван Шимін. Роздуми над поезією Ду Фу 1666 р.

тумані». Картина передає виразність, проникливість, вишуканість віршів середньовічного поета. Це розповідь про красу, яку тонко відчують обидва митці: грає барвами осінній ліс, громадаються шовкові хмари, удалині височіють гори.

-
1. Як ви розумієте афоризм невідомого китайського автора: «Поезія – це позбавлений форми живопис; живопис – це поезія, що віднайшла форму»?
 2. Розгляньте репродукцію картини Ма Ліня «Слухаючи вітер у соснах». Поміркуйте, чим вона вирізняється з-поміж традиційних китайських пейзажів. Що споріднює цю картину з поетичним пейзажем Лі Бо «Сосна біля південної галереї»? Як ви гадаєте, що символізує маленька фігура на передньому плані картини?
 3. Розгляньте репродукцію пейзажу Го Сі «Початок весни в горах». Визначте суголосні мотиви картини й вірша Ду Фу «Весняні надії».
 4. Розгляньте репродукцію картини Ван Шиміня «Роздуми над поезією Ду Фу». Поміркуйте, які рядки з віршів, що ви прочитали, стали джерелом натхнення для художника.

Світ у краплі роси

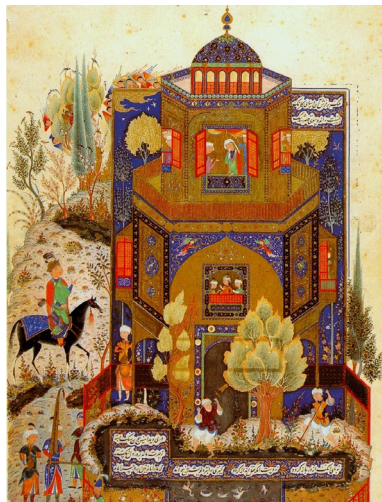
Одна з характерних ознак культури Сходу – мінімалізм, тобто здатність малим охопити велике, «у краплі роси побачити весь світ». За доби Середньовіччя ця особливість східного мислення яскраво втілювалася в мистецтві книжкової мініатюри. Спочатку малюнки цього жанру «дослівно» відтворювали зміст манускриптів і не мали самостійного значення. Однак із часом художники почали вводити в них деталі, яких не було в текстах. Відтак книжкова ілюстрація розпочала самостійне творче життя. Художники-мініатюристи увічнювали подвиги легендарних героїв, битви, урочисті події, ліричні сцени, оспівували кохання та вірність. Мініатюри доби Середньовіччя не відображали світлотіні й перспективи:

Ма Лін. Слухаючи вітер у соснах. 1246 р.

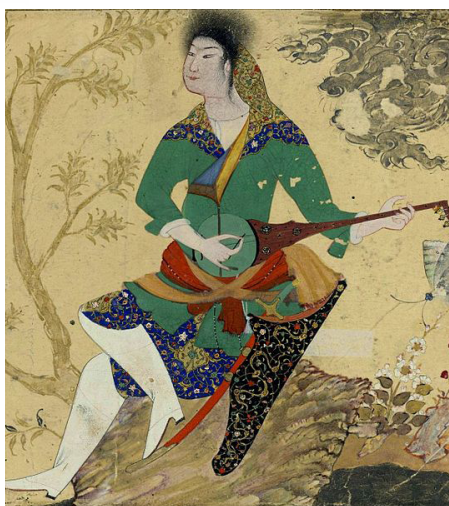
Го Сі. Початок весни в горах. 1072 р.

Мініатюра до поеми Нізамі Ганджеві «Хамсе». Кін. XV ст.

Мініатюра з «Трояндового саду» Джамі. Бл. 1554 р.

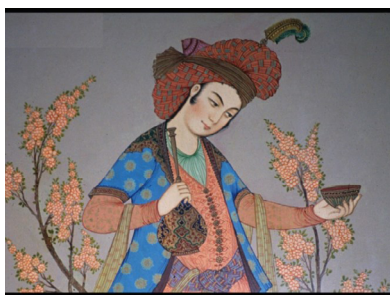
М. Джафар. Музикант з рубабом. Бл. 1590 р.

Суфій. Перська мініатюра XV ст.

М. Алі. Замислений чоловік. 1610 р.

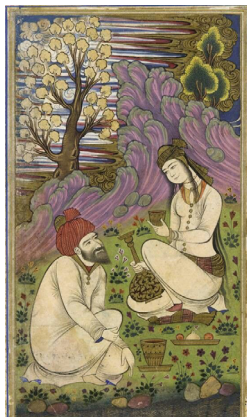
Перська мініатюра періоду Сефевідів (XVI–XVIII ст.)

Р. Аббасі. Юний принц і дєрвіш. XVIIст.

Двоє в саду. Перська мініатюра XVI ст.

Зображення з дивану Гафіза. 1658 р.

фігури та предмети барвистим візерунком розташовувалися на площині. Однак привабливість цих витворів мистецтва – у витонченому малюнку, різнобарвності та насиченості кольорової гами, у виразності рухів фігур, у вишуканій простоті й чіткості ліній пейзажу та архітектурних споруд.

1. Розгляньте середньовічні перські книжкові мініатюри. Що в них вам здається незвичайним, оригінальним?
2. Які з представлених мініатюр, на вашу думку, можуть бути ілюстраціями до рубаї О. Хаяма? За допомогою яких художніх засобів вони передають життєлюбні настрої, що споріднюють їх із творчістю поета?

Славний лицар Роланд

Ключові мотиви «Пісні про Роланда» втілилися в книжкових мініатюрах доби Відродження до рукопису «Великих французьких хронік» *Сімона Мармьона* та *Жана Фуке*. На малюнках Мармьона, визнаного «принцом книжкової мініатюри», зображено основні події «Пісні...»: від битви ар'єргарду армії Карла Великого в Ронсевальській ущелині до видіння, у якому чорти тягнуть Марсілія в пекло, а архангел Михаїл забирає душу Роланда в рай. Роботи знаного портретиста й мініатюриста Фуке вирізняються багатою палітрою, вільним відтворенням простору, цілісністю композиції.

Мініатюра С. Мармьона. XV ст.

Мініатюра Ж. Фуке. XV ст.

Порівняйте мініатюри до «Великих французьких хронік». Які художні засоби використав кожен з авторів, відтворюючи монументальність і героїчний характер «Пісні про Роланда»?

«Суворий Дант, вигнанець флорентійський»

Образ Данте надихнув багатьох митців на створення живописних полотен, фресок, мозаїк. Одна з найвідоміших робіт належить

Джотто. Рай. Фрагмент фрески. Бл. 1336 р.

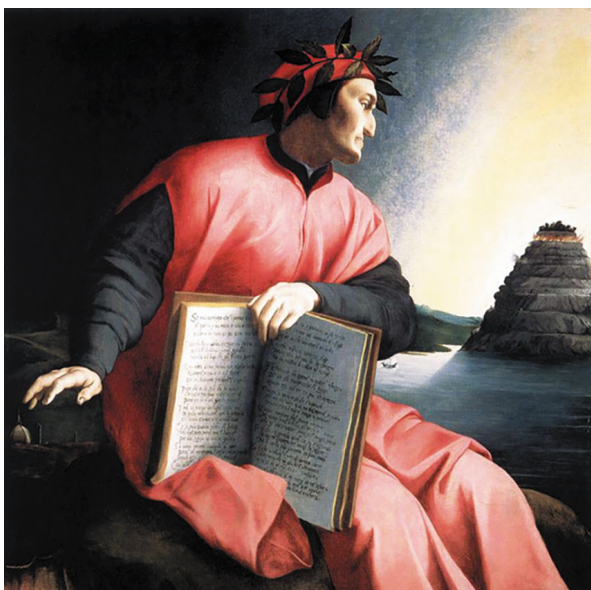
знаному італійському художнику *Джотто ді Бондоне* (1267–1337). На його фресці «Рай» у флорентійському палаці Борджелло молодого Данте зображено серед праведників. Традиційно вважають, що Джотто й Данте були друзями.

Рафаель Санті (1483–1520) зобразив Данте на фресці «Диспут» майже через двісті років після смерті поета за описом його біографа Боккаччо. Образ митця, що створив Рафаель, уже кілька століть вважають одним з канонічних.

Портрет Данте, який належить художнику *Аньоло Бронзіно* (1503–1572), водночас є узагальненим символом поезії. Як і належить алегоричному образу, він неоднозначний. Обличчя поета, звернене до світла, наче виринає з темряви; гордий профіль чіткий і рельєфний.

Рафаель. Диспут. Фрагмент фрески. 1510 р.

А. Бронзіно. Алегоричний портрет Данте. 1530 р.

Чимало картин написано за мотивами Дантових сонетів, присвячених Беатріче – утіленню ідеалу чистого кохання і жіночності. Цей образ був особливо популярним серед художників-прерафаелітів (представників заснованого 1848 р. об'єднання англійських митців, що ідеалізували

художні здобутки Середньовіччя). Прерафаеліти створили новий для образотворчого мистецтва тип жіночої вроди – відчужений, спокійний, таємничий. На їхніх полотнах жінка постає уособленням середньовічного ідеалу краси, гідної захоплення і поклоніння. У цьому напрямі творили, зокрема, Д. Г. Россетті та Дж. В. Вотергаус.

Художнику, поету, перекладачу *Данте Габрієлю Россетті (1828–1882)* належать такі полотна, як «Зустріч Данте з Беатріче на чужому весіллі», «Сон Данте про смерть Беатріче», «Беатріче благословенна». На останній з названих картин кохану великого флорентійця зображено ніби в напівсні, схожому на смерть, птах – вісник смерті кладе їй на долоні квітку маку.

На картині *Джона Вільяма Вотергауса (1849–1917)* «Данте та Беатріче» обраниця поета – не просто чарівна красуня із задумливим поглядом. Вона дуже жіночна, чуттєва й водночас мудра й чиста, мов янгол, що має провести Данте до найвищих сфер раю.

Д. Г. Россетті.
Беатріче благословенна.
1864–1870 рр.

Дж. В. Вотергаус.
Данте та Беатріче.
1915 р.

1. Розгляньте репродукції портретів Данте, які створили різні художники. Які риси вдачі великого флорентійця увиразнив кожен з митців, які символічні деталі застосував?
2. Якою художники зображували Беатріче? Порівняйте її образ у живописі зі змальованим у сонеті «В своїх очах вона несе Кохання...».